कठोपनिषद्

Kaṭhopaniṣad

ॐ सह नाववतु सह नौ भुनक्तु सह वीर्यङ्करवावहै । तेजस्वि नावधीतमस्तु मा विद्विषावहै ।
ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Om saha nāvavatu saha nau bhunaktu saha vīryaṅ karavāvahai
tejasvi nāvadhītamastu mā vidviṣāvahai | om śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ ||

Part I Canto I

ॐ उशन् ह वै वाजश्रवसः सर्ववेदसं ददौ । तस्य ह नचिकेता नाम पुत्र आस ॥ १।१।१ ॥

om uśan ha vai vājaśravasaḥ sarvavedasaṁ dadau | tasya ha naciketā nāma putra āsa || 1.1.1 ||

तं ह कुमारं सन्तं दक्षिणासु नीयमानासु श्रद्धाविवेश सोऽमन्यत ॥ १।१।२ ॥

taṁ ha kumāraṁ santaṁ dakṣiṇāsu nīyamānāsu śraddhāviveśa so'manyata || 1.1.2 ||

पीतोदका जग्धतृष्णा दुग्धदोहा निरिन्द्रयाः ।
अनन्दा नाम ते लोकास्तान् स गच्छति ता ददत् ॥ १।१।३ ॥

pītodakā jagdhatṛṣṇā dugdhadohā nirindrayāḥ |
anandā nāma te lokāstān sa gacchati tā dadat || 1.1.3 ||

स होवाच पितरं तत कस्मै मां दास्यसीति ।
द्वितीयं तृतीयं तं होवाच मृत्यवे त्वा ददामीति ॥ १।१।४ ॥

sa hovāca pitaraṁ tata kasmai māṁ dāsyasīti |
dvitīyaṁ tṛtīyaṁ taṁ hovāca mṛtyave tvā dadāmīti || 1.1.4 ||

बहूनामेमि प्रथमो बहूनामेमि मध्यमः ।

किं स्विद्यमस्य कर्तव्यं यन्मयाऽद्य करिष्यति ॥ १।१।५॥

bahūnāmemi prathamo bahūnāmemi madhyamaḥ |
kiṁ svidyamasya kartavyaṁ yanmayā'dya kariṣyati || 1.1.5 ||

अनुपश्य यथा पूर्वे प्रतिपश्य तथाऽपरे ।

सस्यमेव मर्त्यः पच्यते सस्यमिवाजायते पुनः ॥ १।१।६॥

anupaśya yathā pūrve pratipaśya tathā'pare |
sasyameva martyaḥ pacyate sasyamivājāyate punaḥ || 1.1.6 ||

वैश्वानरः प्रविशत्यतिथिर्ब्राह्मणो गृहान् ।

तस्यैतां शान्तिं कुर्वन्ति हर वैवस्वतोदकम् ॥ १।१।७॥

vaiśvānaraḥ praviśatyatithirbrāhmaṇo gṛhān |
tasyaitāṁ śāntiṁ kurvanti hara vaivasvatodakam || 1.1.7 ||

आशाप्रतीक्षे संगतं सूनृतां च

इष्टापूर्ते पुत्रपशूंश्च सर्वान् ।

एतद्वृङ्क्ते पुरुषस्याल्पमेधसो

यस्यानश्नन्वसति ब्राह्मणो गृहे ॥ १।१।८॥

āśāpratīkṣe saṅgataṁ sūnṛtāṁ ca
iṣṭāpūrte putrapaśūṁśca sarvān |
etadvṛṅkte puruṣasyālpamedhaso
yasyānaśnanvasati brāhmaṇo gṛhe || 1.1.8 ||

तिस्रो रात्रीर्यदवात्सीर्गृहे मे
अनश्नन् ब्रह्मन्नतिथिर्नमस्यः ।
नमस्तेऽस्तु ब्रह्मन् स्वस्ति मेऽस्तु
तस्मात्प्रति त्रीन्वरान्वरान्वृणीष्व ॥ १ ।१ ।९ ॥

tisro rātrīryadavātsīrgṛhe me
anaśnan brahmannatithirnamasyaḥ ।
namaste'stu brahman svasti me'stu
tasmātprati trīnvarānvarānvṛṇīṣva ।। 1.1.9 ।।

शान्तसंकल्पः सुमना यथा स्या-
द्वीतमन्युर्गौतमो माऽभि मृत्यो ।
त्वत्प्रसृष्टं माऽभिवदेत्प्रतीत
एतत् त्रयाणां प्रथमं वरं वृणे ॥ १ ।१ ।१० ॥

śāntasaṅkalpaḥ sumanā yathā syā-
dvītamanyurgautamo mā'bhi mṛtyo ।
tvatprasṛṣṭaṁ mā'bhivadetpratīta
etat trayāṇāṁ prathamaṁ varaṁ vṛṇe ।। 1.1.10 ।।

यथा पुरस्ताद् भविता प्रतीत
औद्दालकिरारुणिर्मत्प्रसृष्टः ।
सुखं रात्रीः शयिता वीतमन्यु-
स्त्वां ददृशिवान्मृत्युमुखात् प्रमुक्तम् ॥ १ ।१ ।११ ॥

yathā purastād bhavitā pratīta
auddālakirāruṇirmatprasṛṣṭaḥ ।
sukhaṁ rātrīḥ śayitā vītamanyu-
stvāṁ dadṛśivānmṛtyumukhāt pramuktam ।। 1.1.11 ।।

स्वर्गे लोके न भयं किंचनास्ति

न तत्र त्वं न जरया बिभेति।

उभे तीर्त्वाऽशनायापिपासे

शोकातिगो मोदते स्वर्गलोके॥ १।१।१२॥

svarge loke na bhayaṁ kiñcanāsti
na tatra tvaṁ na jarayā bibheti |
ubhe tīrtvā'śanāyāpipāse
śokātigo modate svargaloke || 1.1.12 ||

स त्वमग्निं स्वर्ग्यमध्येषि मृत्यो

प्रब्रूहि त्वं श्रद्दधानाय मह्यम्।

स्वर्गलोका अमृतत्वं भजन्त

एतद् द्वितीयेन वृणे वरेण॥ १।१।१३॥

sa tvamagniṁ svargyamadhyeṣi mṛtyo
prabrūhi tvaṁ śraddadhānāya mahyam |
svargalokā amṛtatvaṁ bhajanta
etad dvitīyena vṛṇe vareṇa || 1.1.13 ||

प्र ते ब्रवीमि तदु मे निबोध

स्वर्ग्यमग्निं नचिकेतः प्रजानन्।

अनन्तलोकाप्तिमथो प्रतिष्ठां

विद्धि त्वमेतं निहितं गुहायाम्॥ १।१।१४॥

pra te bravīmi tadu me nibodha
svargyamagniṁ naciketaḥ prajānan |
anantalokāptimatho pratiṣṭhāṁ
viddhi tvametaṁ nihitaṁ guhāyām || 1.1.14 ||

लोकादिमग्निं तमुवाच तस्मै

या इष्टका यावतीर्बा यथा वा ।

स चापि तत्प्रत्यवदद्यथोक्तम्

अथास्य मृत्युः पुनरेवाह तुष्टः ॥ १ ।१ ।१५ ॥

lokādimagniṁ tamuvāca tasmai
yā iṣṭakā yāvatīrbā yathā vā ।
sa cāpi tatpratyavadadyathoktam
athāsya mṛtyuḥ punarevāha tuṣṭaḥ ।। 1.1.15 ।।

तमब्रवीत् प्रीयमाणो महात्मा

वरं तवेहाद्य ददामि भूयः ।

तवैव नाम्ना भविताऽयमग्निः

सृङ्कां चेमामनेकरूपां गृहाण ॥ १ ।१ ।१६ ॥

tamabravīt prīyamāṇo mahātmā
varaṁ tavehādya dadāmi bhūyaḥ ।
tavaiva nāmnā bhavitā'yamagniḥ
sṛṅkāṁ cemāmanekarūpāṁ gṛhāṇa ।। 1.1.16 ।।

त्रिणाचिकेतस्त्रिभिरेत्य सन्धिं

त्रिकर्मकृत्तरति जन्ममृत्यू ।

ब्रह्मजज्ञं देवमीड्यं विदित्वा

निचाय्येमां शान्तिमत्यन्तमेति ॥ १ ।१ ।१७ ॥

triṇāciketastrabhiretya sandhiṁ
trikarmakṛttarati janmamṛtyū ।
brahmajajñaṁ devamīḍyaṁ viditvā
nicāyyemāṁ śāntimatyantameti ।। 1.1.17 ।।

त्रिणाचिकेतस्त्रयमेतद्विदित्वा

य एवं विद्वाँश्चिनुते नाचिकेतम् ।

स मृत्युपाशान् पुरतः प्रणोद्य

शोकातिगो मोदते स्वर्गलोके ॥ १ ।१ ।१८ ॥

triṇāciketastrayametadviditvā
ya evaṁ vidvām̐ścinute nāciketam ।
sa mṛtyupāśān purataḥ praṇodya
śokātigo modate svargaloke ।। 1.1.18 ।।

एष तेऽग्निर्नचिकेतः स्वर्ग्यो

यमवृणीथा द्वितीयेन वरेण ।

एतमग्निं तवैव प्रवक्ष्यन्ति जनास

स्तृतीयं वरं नचिकेतो वृणीष्व ॥ १ ।१ ।१९ ॥

eṣa te'gnirnaciketaḥ svargyo
yamavṛṇīthā dvitīyena vareṇa ।
etamagniṁ tavaiva pravakṣyanti janāasa
stṛtīyaṁ varaṁ naciketo vṛṇīṣva ।। 1.1.19 ।।

येयं प्रेते विचिकित्सा मनुष्ये

ऽस्तीत्येके नायमस्तीति चैके ।

तेद्विद्यामनुशिष्टस्त्वयाऽहं

वराणामेष वरस्तृतीयः ॥ १ ।१ ।२० ॥

yeyaṁ prete vicikitsā manuṣye
'stītyeke nāyamastīti caike ।
teadvidyāmanuśiṣṭastvayā'haṁ
varāṇāmeṣa varastṛtīyaḥ ।। 1.1.20 ।।

देवैरत्रापि विचिकित्सितं पुरा

न हि सुविज्ञेयमणुरेष धर्मः ।

अन्यं वरं नचिकेतो वृणीष्व

मा मोपरोत्सीरति मा सृजैनम् ॥ १ ।१ ।२१ ॥

devairatrāpi vicikitsitaṁ purā
na hi suvijñeyamaṇureṣa dharmaḥ |
anyaṁ varaṁ naciketo vṛṇīṣva
mā moparotsīrati mā sṛjainam || 1.1.21 ||

देवैरापि विचिकित्सितं किल

त्वं च मृत्यो यन्न सुज्ञेयमात्थ ।

वक्ता चास्य त्वादृगन्यो न लभ्यो

नान्यो वरस्तुल्य एतस्य कश्चित् ॥ १ ।१ ।२२ ॥

devairāapi vicikitsitaṁ kila
tvaṁ ca mṛtyo yanna sujñeyamāttha |
vaktā cāsya tvādṛganyo na labhyo
nānyo varastulya etasya kaścit || 1.1.22 ||

शतायुषः पुत्रपौत्रान्वृणीष्व

बहून्पशून् हस्तिहिरण्यमश्वान् ।

भूमेर्महदायतनं वृणीष्व

स्वयं च जीव शरदो यावदिच्छसि ॥ १ ।१ ।२३ ॥

śatāayuṣaḥ putrapautrānvṛṇīṣva
bahūnpaśūn hastihiraṇyamaśvān |
bhūmermahadāyatanaṁ vṛṇīṣva
svayaṁ ca jīva śarado yāvadicchasi || 1.1.23 ||

एतत्तुल्यं यदि मन्यसे वरं

वृणीष्व वित्तं चिरजीविकां च ।

महाभूमौ नचिकेतस्त्वमेधि

कामानां त्वा कामभाजं करोमि ॥ १।१।२४ ॥

etattulyaṁ yadi manyase varaṁ
vṛṇīṣva vittaṁ cirajīvikāṁ ca |
mahābhūmau naciketastvamedhi
kāmānāṁ tvā kāmabhājaṁ karomi || 1.1.24 ||

ये ये कामा दुर्लभा मर्त्योलोके

सर्वान् कामाँश्छन्दतः प्रार्थयस्व ।

इमा रामाः सरथाः सतूर्या

न हीदृशा लम्भनीया मनुष्यैः ।

आभिर्मत्प्रताभिः परिचारयस्व

नचिकेतो मरणं माऽनुप्राक्षी ॥ १।१।२५ ॥

ye ye kāmā durlabhā martyoloke
sarvān kāmām̐śchandataḥ prārthayasva |
imā rāmāḥ sarathāḥ satūryā
na hīdṛśā lambhanīyā manuṣyaiḥ |
ābhirmatpratābhiḥ paricārayasva
naciketo maraṇaṁ mā'nuprākṣī || 1.1.25 ||

श्वोभावा मर्त्यस्य यदन्तकैतत्

सर्वेन्द्रियाणां जरयन्ति तेजः।

अपि सर्वं जीवितमल्पमेव

तवैव वाहास्तव नृत्यगीते॥ १।१।२६॥

śvobhāvā martyasya yadantakaitat
sarvendriyāṇāṁ jarayanti tejaḥ |
api sarvaṁ jīvitamalpameva
tavaiva vāhāstava nṛtyagīte || 1.1.26 ||

न वित्तेन तर्पणीयो मनुष्यो

लप्स्यामहे वित्तमद्राक्ष्म चेत्त्वा।

जीविष्यामो यावदीशिष्यसि त्वं

वरस्तु मे वरणीयः स एव। १।१।२७॥

na vittena tarpaṇīyo manuṣyo
lapsyāmahe vittamadrākṣma cettvā |
jīviṣyāmo yāvadīśiṣyasi tvaṁ
varastu me varaṇīyaḥ sa eva | 1.1.27 ||

अजीर्यताममृतानामुपेत्य

जीर्यन्मर्त्यः क्वधःस्थः प्रजानन्।

अभिध्यायन् वर्णरतिप्रमोदान्

अतिदीर्घे जीविते को रमेत॥ १।१।२८॥

ajīryatāmamṛtānāmupetya
jīryanmartyaḥ kvadhaḥsthaḥ prajānan |
abhidhyāyan varṇaratipramodān
atidīrghe jīvite ko rameta || 1.1.28 ||

यस्मिन्निदं विचिकित्सन्ति मृत्यो

यत्साम्पराये महति ब्रूहि नस्तत् ।

योऽयं वरो गूढमनुप्रविष्टो

नान्यं तस्मान्नचिकेता वृणीते ॥ १।१।२९॥

yasminnidaṁ vicikitsanti mṛtyo
yatsāmparāye mahati brūhi nastat |
yo'yaṁ varo gūḍhamanupraviṣṭo
nānyaṁ tasmānnaciketā vṛṇīte || 1.1.29 ||

इति काठकोपनिषदि प्रथमाध्याये प्रथमा वल्ली ॥

iti kāṭhakopaniṣadi prathamādhyāye prathamā vallī ||

कठोपनिषद्

Kaṭhopaniṣad

ॐ सह नाववतु सह नौ भुनक्तु सह वीर्यङ्करवावहै । तेजस्वि नावधीतमस्तु मा विद्विषावहै ।

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Om saha nāvavatu saha nau bhunaktu saha vīryaṅ karavāvahai
tejasvi nāvadhītamastu mā vidviṣāvahai | om śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ ||

Part I Canto II

अन्यच्छ्रेयोऽन्यदुतैव प्रेय-

स्ते उभे नानार्थे पुरुषं सिनीतः ।

तयोः श्रेय आददानस्य साधु

भवति हीयतेऽर्थाद्य उ प्रेयो वृणीते ॥ १।२।१ ॥

anyacchreyo'nyadutaiva preya-
ste ubhe nānārthe puruṣaṁ sinītaḥ |
tayoḥ śreya ādadānasya sādhu
bhavati hīyate'rthādya u preyo vṛṇīte || 1|2|1 ||

श्रेयश्च प्रेयश्च मनुष्यमेत-

स्तौ सम्परीत्य विविनक्ति धीरः ।

श्रेयो हि धीरोऽभि प्रेयसो वृणीते

प्रेयो मन्दो योगक्षेमाद्वृणीते ॥ १।२।२ ॥

śreyaśca preyaśca manuṣyameta-
stau samparītya vivinakti dhīraḥ |
śreyo hi dhīro'bhi preyaso vṛṇīte
preyo mando yogakṣemādvṛṇīte || 1|2|2 ||

स त्वं प्रियान्प्रियरूपांश्च कामा-

नभिध्यायन्नचिकेतोऽत्यस्राक्षीः ।

नैतां सृङ्कां वित्तमयीमवाप्तो

यस्यां मज्जन्ति बहवो मनुष्याः ॥ १ ।२ ।३ ॥

sa tvaṁ priyānpriyarūupāṁśca kāmā-
nabhidhyāyannaciketo'tyasrākṣīḥ |
naitāṁ sṛṅkāṁ vittamayīmavāpto
yasyāṁ majjanti bahavo manuṣyāḥ || 1|2|3 ||

दूरमेते विपरीते विषूची

अविद्या या च विद्येति ज्ञाता ।

विद्याभीप्सिनं नचिकेतसं मन्ये

न त्वा कामा बहवोऽलोलुपन्त ॥ १ ।२ ।४ ॥

dūramete viparīte viṣūcī
avidyā yā ca vidyeti jñātā |
vidyābhīpsinaṁ naciketasaṁ manye
na tvā kāmā bahavo'lolupanta || 1|2|4 ||

अविद्यायामन्तरे वर्तमानाः

स्वयं धीराः पण्डितंमन्यमानाः ।

दन्द्रम्यमाणाः परियन्ति मूढा

अन्धेनैव नीयमाना यथान्धाः ॥ १ ।२ ।५ ॥

avidyāyāmantare vartamānāḥ
svayaṁ dhīrāḥ paṇḍitammanyamānāḥ |
dandramyamāṇāḥ pariyanti mūḍhā
andhenaiva nīyamānā yathāndhāḥ || 1|2|5 ||

न साम्परायः प्रतिभाति बालं

प्रमाद्यन्तं वित्तमोहेन मूढम्।

अयं लोको नास्ति पर इति मानी

पुनः पुनर्वशमापद्यते मे ॥ १।२।६ ॥

na sāmparāyaḥ pratibhāti bālaṁ
pramādyantaṁ vittamohena mūḍham |
ayaṁ loko nāsti para iti mānī
punaḥ punarvaśamāpadyate me || 1|2|6 ||

श्रवणायापि बहुभिर्यो न लभ्यः

शृण्वन्तोऽपि बहवो यं न विद्युः।

आश्चर्यो वक्ता कुशलोऽस्य लब्धाऽऽ-

श्चर्यो ज्ञाता कुशलानुशिष्टः॥ १।२।७ ॥

śravaṇāyāpi bahubhiryo na labhyaḥ
śṛṇvanto'pi bahuvo yaṁ na vidyuḥ |
āścaryo vaktā kuśalo'sya labdhā''-
ścaryo jñātā kuśalānuśiṣṭaḥ || 1|2|7 ||

न नरेणावरेण प्रोक्त एष

सुविज्ञेयो बहुधा चिन्त्यमानः।

अनन्यप्रोक्ते गतिरत्र नास्ति

अणीयान् ह्यतर्क्यमणुप्रमाणात्॥ १।२।८ ॥

na nareṇāvareṇa prokta eṣa
suvijñeyo bahudhā cintyamānaḥ |
ananyaprokte gatiratra nāsti
aṇīyān hyatarkyamaṇupramāṇāt || 1|2|8 ||

नैषा तर्केण मतिरापनेया
　　प्रोक्तान्येनैव सुज्ञानाय प्रेष्ठ ।
यां त्वमापः सत्यधृतिर्बतासि
　　त्वादृङ्नो भूयान्नचिकेतः प्रष्टा ॥ १।२।९ ॥

naiṣā tarkeṇa matirāpaneyā
　　proktānyenaiva sujñānāya preṣṭha ।
yāṁ tvamāpaḥ satyadhṛtirbatāsi
　　tvādṛṅno bhūyānnaciketaḥ praṣṭā ।। 1।2।9 ।।

जानाम्यहं शेवधिरित्यनित्यं
　　न ह्यध्रुवैः प्राप्यते हि ध्रुवं तत् ।
ततो मया नाचिकेतश्चितोऽग्नि-
　　रनित्यैर्द्रव्यैः प्राप्तवानस्मि नित्यम् ॥ १।२।१० ॥

jānāmyahaṁ śevadhirityanityaṁ
　　na hyadhruvaiḥ prāpyate hi dhruvaṁ tat ।
tato mayā nāciketaścito'gni-
　　ranityairdravyaiḥ prāptavānasmi nityam ।। 1।2।10 ।।

कामस्याप्तिं जगतः प्रतिष्ठां
　　क्रतोरनन्त्यमभयस्य पारम् ।
स्तोममहदुरुगायं प्रतिष्ठां दृष्ट्वा
　　धृत्या धीरो नचिकेतोऽत्यस्राक्षीः ॥ १।२।११ ॥

kāmasyāptiṁ jagataḥ pratiṣṭhāṁ
　　kratoranantyamabhayasya pāram ।
stomamahadurugāyaṁ pratiṣṭhāṁ dṛṣṭvā
　　dhṛtyā dhīro naciketo'tyasrākṣīḥ ।। 1।2।11 ।।

तं दुर्दर्शं गूढमनुप्रविष्टं
    गुहाहितं गह्वरेष्ठं पुराणम् ।
अध्यात्मयोगाधिगमेन देवं
    मत्वा धीरो हर्षशोकौ जहाति ॥ १ ।२ ।१२ ॥

taṁ durdarśaṁ gūḍhamanupraviṣṭaṁ
    guhāhitaṁ gahvareṣṭhaṁ purāṇam |
adhyātmayogādhigamena devaṁ
    matvā dhīro harṣaśokau jahāti || 1|2|12 ||

एतच्छ्रुत्वा सम्परिगृह्य मर्त्यः
    प्रवृह्य धर्म्यमणुमेतमाप्य ।
स मोदते मोदनीयं हि लब्ध्वा
    विवृतं सद्म नचिकेतसं मन्ये ॥ १ ।२ ।१३ ॥

etacchrutvā samparigṛhya martyaḥ
    pravṛhya dharmyamaṇumetamāpya |
sa modate modanīyaṁ hi labdhvā
    vivṛtaṁ sadma naciketasaṁ manye || 1|2|13 ||

अन्यत्र धर्मादन्यत्राधर्मा-
    दन्यत्रास्मात्कृताकृतात् ।
अन्यत्र भूताच्च भव्याच्च
    यत्तत्पश्यसि तद्वद ॥ १ ।२ ।१४ ॥

anyatra dharmādanyatrādharmā-
    danyatrāsmātkṛtākṛtāt |
anyatra bhūtācca bhavyācca
    yattatpaśyasi tadvada || 1|2|14 ||

सर्वे वेदा यत्पदमामनन्ति

तपांसि सर्वाणि च यद्वदन्ति ।

यदिच्छन्तो ब्रह्मचर्यं चरन्ति

तत्ते पदं संग्रहेण ब्रवीम्योमित्येतत् ॥ १ ।२ । १५ ॥

sarve vedā yatpadamāmananti
tapāṁsi sarvāṇi ca yadvadanti |
yadicchanto brahmacaryaṁ caranti
tatte padaṁ saṅgraheṇa bravīmyomityetat || 1|2| 15 ||

एतद्ध्येवाक्षरं ब्रह्म एतद्ध्येवाक्षरं परम् ।

एतद्ध्येवाक्षरं ज्ञात्वा यो यदिच्छति तस्य तत् ॥ १ ।२ ।१६ ॥

etaddhyevākṣaraṁ brahma etaddhyevākṣaraṁ param |
etaddhyevākṣaraṁ jñātvā yo yadicchati tasya tat || 1|2|16 ||

एतदालम्बनं श्रेष्ठमेतदालम्बनं परम् ।

एतदालम्बनं ज्ञात्वा ब्रह्मलोके महीयते ॥ १ ।२ ।१७ ॥

etadālambanaṁ śreṣṭhametadālambanaṁ param |
etadālambanaṁ jñātvā brahmaloke mahīyate || 1|2|17 ||

न जायते म्रियते वा विपश्चि-

न्नायं कुतश्चिन्न बभूव कश्चित् ।

अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो

न हन्यते हन्यमाने शरीरे ॥ १ ।२ ।१८ ॥

na jāyate mriyate vā vipaści-
nnāyaṁ kutaścinna babhūva kaścit |
ajo nityaḥ śāśvato'yaṁ purāṇo
na hanyate hanyamāne śarīre || 1|2|18 ||

हन्तो चेन्मन्यते हन्तुं हतश्चेन्मन्यते हतम्।

उभौ तौ न विजानीतो नायं हन्ति न हन्यते॥ १।२।१९॥

hanto cenmanyate hantuṁ hataścenmanyate hatam|
ubhau tau na vijānīto nāyaṁ hanti na hanyate || 1|2|19 ||

अणोरणीयान्महतो महीया-

नात्माऽस्य जन्तोर्निहितो गुहायाम्।

तमक्रतुः पश्यति वीतशोको

धातुप्रसादान्महिमानमात्मनः॥ १।२।२०॥

aṇoraṇīyānmahato mahīyā-
nātmā'sya jantornihito guhāyām |
tamakratuḥ paśyati vītaśoko
dhātuprasādānmahimānamātmanaḥ || 1|2|20 ||

आसीनो दूरं व्रजति शयानो याति सर्वतः।

कस्तं मदामदं देवं मदन्यो ज्ञातुमर्हति॥ १।२।२१॥

āsīno dūraṁ vrajati śayāno yāti sarvataḥ |
kastaṁ madāmadaṁ devaṁ madanyo jñātumarhati || 1|2|21 ||

अशरीरं शरीरेष्वनवस्थेष्ववस्थितम्।

महान्तं विभुमात्मानं मत्वा धीरो न शोचति॥ १।२।२२॥

aśarīraṁ śarīreṣvanavastheṣvavasthitam |
mahāntaṁ vibhumātmānaṁ matvā dhīro na śocati || 1|2|22 ||

नायमात्मा प्रवचनेन लभ्यो

न मेधया न बहुना श्रुतेन ।

यमेवैष वृणुते तेन लभ्य-

स्तस्यैष आत्मा विवृणुते तनूं स्वाम् ॥ १।२।२३॥

nāyāmātmā pravacanena labhyo
na medhayā na bahunā śrutena |
yamevaiṣa vṛṇute tena labhya-
stasyaiṣa ātmā vivṛṇute tanūṁ svām || 1|2|23 ||

नाविरतो दुश्चरितान्नाशान्तो नासमाहितः ।

नाशान्तमानसो वाऽपि प्रज्ञानेनैनमाप्नुयात् ॥ १।२।२४ ॥

nāvirato duścaritānnāśānto nāsamāhitaḥ |
nāśāntamānaso vā'pi prajñānenainamāpnuyāt || 1|2|24 ||

यस्य ब्रह्म च क्षत्रं च उभे भवत ओदनः ।

मृत्युर्यस्योपसेचनं क इत्था वेद यत्र सः ॥ १।२।२५॥

yasya brahma ca kṣatraṁ ca ubhe bhavata odanaḥ |
mṛtyuryasyopasecanaṁ ka itthā veda yatra saḥ || 1|2|25 ||

इति काठकोपनिषदि प्रथमाध्याये द्वितीया वल्ली ॥

iti kāṭhakopaniṣadi prathamādhyāye dvitīyā vallī ||

कठोपनिषद्

Kaṭhopaniṣad

ॐ सह नाववतु सह नौ भुनक्तु सह वीर्यङ्करवावहै । तेजस्वि नावधीतमस्तु मा विद्विषावहै ।

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Om saha nāvavatu saha nau bhunaktu saha vīryaṅ karavāvahai tejasvi
nāvadhītamastu mā vidviṣāvahai | om śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ ||

Part I Canto III

ऋतं पिबन्तौ सुकृतस्य लोके

गुहां प्रविष्टौ परमे परार्धे ध्ये ।

छायातपौ ब्रह्मविदो वदन्ति

पञ्चाग्नयो ये च त्रिणाचिकेताः ॥ १।३।१ ॥

ṛtaṁ pibantau sukṛtasya loke
guhāṁ praviṣṭau parame parārdhe (dhye) |
chāyātapau brahmavido vadanti
pañcāgnayo ye ca triṇāciketāḥ || 1|3|1||

यः सेतुरीजानानामक्षरं ब्रह्म यत् परम् ।

अभयं तितीर्षतां पारं नाचिकेतं शकेमहि ॥ १।३।२ ॥

yaḥ seturījānānāmakṣaraṁ brahma yat param |
abhayaṁ titīrṣatāṁ pāraṁ nāciketaṁ śakemahi || 1|3|2 ||

आत्मानं रथिनं विद्धि शरीरं रथमेव तु ।

बुद्धिं तु सारथिं विद्धि मनः प्रग्रहमेव च ॥ १।३।३ ॥

ātmānaṁ rathinaṁ viddhi śarīraṁ rathameva tu |
buddhiṁ tu sārathiṁ viddhi manaḥ pragrahameva ca || 1|3|3||

आत्मानं रथिनं विद्धि शरीरं रथमेव तु ।

बुद्धिं तु सारथिं विद्धि मनः प्रग्रहमेव च ॥ १ ।३ ।३ ॥

ātmānaṁ rathinaṁ viddhi śarīraṁ rathameva tu |
buddhiṁ tu sārathiṁ viddhi manaḥ pragrahameva ca || 1|3|3||

इन्द्रियाणि हयानाहुर्विषयांस्तेषु गोचरान् ।

आत्मेन्द्रियमनोयुक्तं भोक्तेत्याहुर्मनीषिणः ॥ १ ।३ ।४ ॥

indriyāṇi hayānāhurviṣayāṁsteṣu gocarān |
ātmeindrayamanotuktaṁ bhoktetyāhurmanīṣiṇaḥ || 1|3|4 ||

यस्त्वविज्ञानवान्भवत्ययुक्तेन मनसा सदा ।

तस्येन्द्रियाण्यवश्यानि दुष्टाश्वा इव सारथेः ॥ १ ।३ ।५ ॥

yastvavijñānavānbhavatyayuktena manasā sadā |
tasyendriyāṇyavaśyāni duṣṭāśvā iva sāratheḥ || 1|3|5 ||

यस्तु विज्ञानवान्भवति युक्तेन मनसा सदा ।

तस्येन्द्रियाणि वश्यानि सदश्वा इव सारथेः ॥ १ ।३ ।६ ॥

yastu vijñānavānbhavati yuktena manasā sadā |
tasyendriyāṇi vaśyāni sadaśvā iva sāratheḥ || 1|3|6 ||

यस्त्वविज्ञानवान्भवत्यमनस्कः सदाऽशुचिः ।

न स तत्पदमाप्नोति संसारं चाधिगच्छति ॥ १ ।३ ।७ ॥

yastvavijñānavānbhavatyamanaskaḥ sadā'śuciḥ |
na sa tatpadamāpnoti saṁsāraṁ cādhigacchati || 1|3|7 ||

यस्तु विज्ञानवान्भवति समनस्कः सदा शुचिः ।

स तु तत्पदमाप्नोति यस्माद्भूयो न जायते ॥ १ ।३ ।८ ॥

yastu vijñānavānbhavati samanaskaḥ sadā śuciḥ |
sa tu tatpadamāpnoti yasmādbhūyo na jāyate || 1|3|8 ||

विज्ञानसारथिर्यस्तु मनः प्रग्रहवान्नरः ।

सोऽध्वनः पारमाप्नोति तद्विष्णोः परमं पदम् ॥ १ ।३ ।९ ॥

vijñānasārathiryastu manaḥ pragrahavānnaraḥ |
so'dhvanaḥ pāramāpnoti tadviṣṇoḥ paramaṁ padam || 1|3|9 ||

इन्द्रियेभ्यः परा ह्यर्था अर्थेभ्यश्च परं मनः ।

मनस्स्तु परा बुद्धिर्बुद्धेरात्मा महान्परः ॥ १ ।३ ।१० ॥

indriyebhyaḥ parā hyarthā arthebhyaśca paraṁ manaḥ |
manasstu parā buddhirbuddherātmā mahānparaḥ || 1|3|10 ||

महतः परमव्यक्तमव्यक्तात् पुरुषः परः ।

पुरुषान्न परं किंचित्सा काष्ठा सा परा गतिः ॥ १ ।३ ।११ ॥

mahataḥ paramavyaktamavyaktāt puruṣaḥ paraḥ |
puruṣānna paraṁ kiñcitsā kāṣṭhā sā parā gatiḥ || 1|3|11 ||

एष सर्वेषु भूतेषु गूढोऽऽत्मा न प्रकाशते ।

दृश्यते त्वग्र्यया बुद्ध्या सूक्ष्मया सूक्ष्मदर्शिभिः ॥ १ ।३ ।१२ ॥

eṣa sarveṣu bhūteṣu gūḍho''tmā na prakāśate |
dṛśyate tvagryayā buddhyā sūkṣmayā sūkṣmadarśibhiḥ || 1|3|12 ||

यच्छेद्वाङ्मनसी प्राज्ञस्तद्यच्छेज्ज्ञान आत्मनि ।

ज्ञानमात्मनि महति नियच्छेत्तद्यच्छेच्छान्त आत्मनि ॥ १ ।३ ।१३ ॥

yacchedvāṅmanasī prājñastadyacchejjñāna ātmani |
jñānamātmani mahati niyacchettadyacchecchānta ātmani || 1|3|13 ||

उत्तिष्ठत जाग्रत

प्राप्य वरान्निबोधत ।

क्षुरस्य धारा निशिता दुरत्यया

दुर्गं पथस्तत्कवयो वदन्ति ॥ १ ।३ ।१४ ॥

uttiṣṭhata jāgrata
prāpya varānnibodhata |
kṣurasya dhārā niśitā duratyayā
durgaṁ pathastatkavayo vadanti || 1.3.14 ||

अशब्दमस्पर्शमरूपमव्ययं

तथाऽरसं नित्यमगन्धवच्च यत् ।

अनाद्यनन्तं महतः परं ध्रुवं

निचाय्य तन्मृत्युमुखात् प्रमुच्यते ॥ १ ।३ ।१५ ॥

aśabdamasparśamarūpamavyayaṁ
tathā'rasaṁ nityamagandhavacca yat |
anādyanantaṁ mahataḥ paraṁ dhruvaṁ
nicāyya tanmṛtyumukhāt pramucyate || 1|3|15 ||

नाचिकेतमुपाख्यानं मृत्युप्रोक्तं सनातनम् ।

उक्त्वा श्रुत्वा च मेधावी ब्रह्मलोके महीयते ॥ १ ।३ ।१६ ॥

nāciketamupākhyānaṁ mṛtyuproktaṁ sanātanam |
uktvā śrutvā ca medhāvī brahmaloke mahīyate || 1|3|16 ||

य इमं परमं गुह्यं श्रावयेद् ब्रह्मसंसदि ।

प्रयतः श्राधकाले वा तदानन्त्याय कल्पते ।

तदानन्त्याय कल्पत इति ॥ १ ।३ ।१७ ॥

ya imaṁ paramaṁ guhyaṁ śrāvayed brahmasaṁsadi |
prayataḥ śrādhakāle vā tadānantyāya kalpate |
tadānantyāya kalpata iti || 1|3|17||

इति काठकोपनिषदि प्रथमाध्याये तृतीया वल्ली ॥

iti kāṭhakopaniṣadi prathamādhyāye tṛtīyā vallī ||

कठोपनिषद्

Kaṭhopaniṣad

ॐ सह नाववतु सह नौ भुनक्तु सह वीर्यङ्करवावहै । तेजस्वि नावधीतमस्तु मा विद्विषावहै ।
ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Om saha nāvavatu saha nau bhunaktu saha vīryaṅ karavāvahai tejasvi
nāvadhītamastu mā vidviṣāvahai । om śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ ॥

Part 2 Canto I

पराञ्चि खानि व्यतृणत् स्वयम्भूः
तस्मात्पराङ्पश्यति नान्तरात्मन् ।
कश्चिद्धीरः प्रत्यगात्मानमैक्षत्
आवृत्तचक्षुरमृतत्वमिच्छन् ॥ २ ।१ ।१ ॥

parāñci khāni vyatṛṇat svayambhūḥ
tasmātparāṅpaśyati nāntarātman ।
kaściddhīraḥ pratyagātmānamaikṣat
āvṛttacakṣuramṛtatvamicchan ॥ 2.1.1 ॥

पराचः कामाननुयन्ति बालाः
ते मृत्योर्यन्ति विततस्य पाशम् ।
अथ धीरा अमृतत्वं विदित्वा
ध्रुवमध्रुवेष्विह न प्रार्थयन्ते ॥ २ ।१ ।२ ॥

parācaḥ kāmānanuyanti bālāḥ
te mṛtyoryanti vitatasya pāśam ।
atha dhīrā amṛtatvaṁ viditvā
dhruvamadhruveṣviha na prārthayante ॥ 2.1.2 ॥

येन रूपं रसं गन्धं शब्दान् स्पर्शांश्च मैथुनान्।।

एतेनैव विजानाति किमत्र परिशिष्यते। एतद्वै तत्॥ २।१।३॥

yena rūpaṁ rasaṁ gandhaṁ śabdān sparśāṁśca maithunān ||
etenaiva vijānāti kimatra pariśiṣyate | etadvai tat || 2.1.3 ||

स्वप्नान्तं जागरितान्तं चोभौ येनानुपश्यति।

महान्तं विभुमात्मानं मत्वा धीरो न शोचति॥ २।१।४॥

svapnāntaṁ jāgaritāntaṁ cobhau yenānupaśyati |
mahāntaṁ vibhumātmānaṁ matvā dhīro na śocati || 2.1.4 ||

य इमं मध्वदं वेद आत्मानं जीवमन्तिकात्।

ईशानं भूतभव्यस्य न ततो विजुगुप्सते। एतद्वै तत्॥ २।१।५॥

ya imaṁ madhvadaṁ veda ātmānaṁ jīvamantikāt |
īśānaṁ bhūtabhavyasya na tato vijugupsate | etadvai tat || 2.1.5 ||

यः पूर्वं तपसो जातमद्भ्यः पूर्वमजायत।

गुहां प्रविश्य तिष्ठन्तं यो भूतेभिर्व्यपश्यत। एतद्वै तत्॥ २।१।६॥

yaḥ pūrvaṁ tapaso jātamadbhyaḥ pūrvamajāyata |
guhāṁ praviśya tiṣṭhantaṁ you bhūteebhirvyapaśyata | etadvai tat ||2.1. 6 ||

या प्राणेन संभवत्यदितिर्देवतामयी।

गुहां प्रविश्य तिष्ठन्तीं या भूतेभिर्व्यजायत। एतद्वै तत्॥ २।१।७॥

yā prāṇena sambhavatyaditirdevatāmayī |
guhāṁ praviśya tiṣṭhantīṁ yā bhūtebhirvyajāyata | etadvai tat || 2.1.7 ||

अरण्योर्हितो जातवेदा गर्भ इव सुभृतो गर्भिणीभिः ।

दिवे दिव ईड्यो जागृवद्भिर्हविष्मद्भिर्मनुष्येभिरग्निः । एतद्वै तत् ॥ २ ।१ ।८ ॥

araṇyorhito jātavedā garbha iva subhṛto garbhiṇībhiḥ ।
dive diva īḍyo jāgṛvadbhirhaviṣmadbhirmanuṣebhiragniḥ । etadvai tat ।।2.1.8।।

यतश्चोदेति सूर्योऽस्तं यत्र च गच्छति ।

तं देवाः सर्वे अर्पितास्तदु नात्येति कश्चन । एतद्वै तत् ॥ २ ।१ ।९ ॥

yataścodeti sūryo'staṁ yatra ca gacchati ।
taṁ devāḥ sarve arpitāstadu nātyeti kaścana । etadvai tat ।। 2.1.9 ।।

यदेवेह तदमुत्र यदमुत्र तदन्विह ।

मृत्योः स मृत्युमाप्नोति य एह नानेव पश्यति ॥ २ ।१ ।१० ॥

yadeveha tadamutra yadamutra tadanviha ।
mṛtyoḥ sa mṛtyumāpnoti ya eha nāneva paśyati ।। 2.1.10 ।।

मनसैवेदमाप्तव्यं नेह नानाऽस्ति किंचन ।

मृत्योः स मृत्युं जच्छति य इह नानेव पश्यति ॥ २ ।१ ।११ ॥

manasaivedamāptavyaṁ neha nānā'sti kiñcana ।
mṛtyoḥ sa mṛtyuṁ jacchati ya iha nāneva paśyati ।। 2.1.11 ।।

अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषो मध्य आत्मनि तिष्ठति ।

ईशानं भूतभव्यस्य न ततो विजुगुप्सते । एतद्वै तत् ॥ २ ।१ ।१२ ॥

aṅguṣṭhamātraḥ puruṣo madhya ātmani tiṣṭhati ।
īśānaṁ bhūtabhavyasya na tato vijugupsate । etadvai tat ।। 2.1.12 ।।

अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषो ज्योतिरिवाधूमकः ।

ईशानो भूतभव्यस्य स एवाद्य स उ श्वः । एतद्वै तत् ॥ २ ।१ ।१३ ॥

aṅguṣṭhamātraḥ puruṣo jyotirivādhūmakaḥ |
īśāno bhūtabhavyasya sa evādya sa u śvaḥ | etadvai tat || 2|1|13||

यथोदकं दुर्गे वृष्टं पर्वतेषु विधावति ।

एवं धर्मान् पृथक् पश्यंस्तानेवानुविधावति ॥ २ ।१ ।१४ ॥

yathodakaṁ durge vṛṣṭhaṁ parvateṣu vidhāavati |
evaṁ dharmān pṛthak paśyaṁstānevānuvidhāvati || 2|1|14||

यथोदकं शुद्धे शुद्धमासिक्तं तादृगेव भवति ।

एवं मुनेर्विजानत आत्मा भवति गौतम ॥ २ ।१ ।१५ ॥

yathodakaṁ śuddhe śuddhamāsiktaṁ tādṛgeva bhavati |
evaṁ munervijānata ātmā bhavati gautama || 2|1|15||

इति काठकोपनिषदि द्वितीयाध्याये प्रथमा वल्ली ॥

iti kāṭhakopaniṣadi dvitīyādhyāye prathamā vallī ||

कठोपनिषद्

Kaṭhopaniṣad

ॐ सह नाववतु सह नौ भुनक्तु सह वीर्यङ्करवावहै । तेजस्वि नावधीतमस्तु मा विद्विषावहै ।

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Om saha nāvavatu saha nau bhunaktu saha vīryaṅ karavāvahai
tejasvi nāvadhītamastu mā vidviṣāvahai । om śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ ।।

Part II Canto II

पुरमेकादशद्वारमजस्यावक्रचेतसः ।

अनुष्ठाय न शोचति किवुक्तश्च विमुच्यते । एतद्वै तत् ॥ २ ।२ ।१ ॥

puramekādaśadvāramajasyāvakracetasaḥ ।
anuṣṭhāya na śocati kivuktaśca vimucyate । etadvai tat ।। 2.2.1 ।।

हंसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षिस-

    द्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ।

नृषद्वरसदृतसद्व्योमस-

    दब्जा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत् ॥ २ ।२ ।२ ॥

haṁsaḥ śuciṣadvasurantarikṣisa
    ddhotā vediṣadatithirduroṇasat ।
nṛṣadvarasadṛtasadvyomasa
    dabjā gojā ṛtajā adrijā ṛtaṁ bṛhat ।। 2 ।।

ऊर्ध्वं प्राणमुन्नयत्यपानं प्रत्यगस्यति ।

मध्ये वामनमासीनं विश्वे देवा उपासते ॥ २ ।२ ।३ ॥

ūrdhvaṁ prāṇamunnayatyapānaṁ pratyagasyati ।
madhye vāmanamāsīnaṁ viśve devā upāsate ।। 2।2।3 ।।

अस्य विस्रंसमानस्य शरीरस्थस्य देहिनः ।

देहाद्विमुच्यमानस्य किमत्र परिशिष्यते । एतद्वै तत् ॥ २।२।४ ॥

asya visraṁsamānasya śarīrasthasya dehinaḥ |
dehādvimucyamānasya kimatra pariśiṣyate | etadvai tat || 2|2|4 ||

न प्राणेन नापानेन मर्त्यो जीवति कश्चन ।

इतरेण तु जीवन्ति यस्मिन्नेतावुपाश्रितौ ॥ २।२।५ ॥

na prāṇena nāpānena martyo jīvati kaścana |
itareṇa tu jīvanti yasminnetāvupāśritau || 2|2|5 ||

हन्त त इदं प्रवक्ष्यामि गुह्यं ब्रह्म सनातनम् ।

यथा च मरणं प्राप्य आत्मा भवति गौतम ॥ २।२।६ ॥

hanta ta idaṁ pravakṣyāami guhyaṁ brahma sanātanam |
yathā ca maraṇaṁ prāpya ātmā bhavati gautama || 2|2|6 ||

योनिमन्ये प्रपद्यन्ते शरीरत्वाय देहिनः ।

स्थाणुमन्येऽनुसंयन्ति यथाकर्म यथाश्रुतम् ॥ २।२।७ ॥

yonimanye prapadyante śarīratvāya dehinaḥ |
sthāṇumanye'nusaṁyanti yathākarma yathāśrutam || 2|2|7 ||

य एस्ष सुप्तेषु जागर्ति कामं पुरुषो निर्मिमाणः ।

तदेव शूक्रं तद्ब्रह्म तदेवामृतमुच्यते ।

तस्मिँल्लोकाः श्रिताः सर्वे तदु नात्येति कश्चन । एतद्वै तत् ॥ २।२।८ ॥

ya essa supteṣu jāgarti kāmaṁ puruṣo nirmimāṇaḥ |
tadeva śūkraṁ tadbrahma tadevāmṛtamucyate |
tasmiṁ̐llokāḥ śritāḥ sarve tadu nātyeti kaścana | etadvai tat || 2|2|8 ||

अग्निर्यथैको भुवनं प्रविष्टो

रूपं रूपं प्रतिरूपो बभूव ।

एकस्तथा सर्वभूतान्तरात्मा

रूपं रूपं प्रतिरूपो बहिश्च ॥ २।२।९॥

agniryathaiko bhuvanaṁ praviṣṭo
rūpaṁ rūpaṁ pratirūpo babhūva |
ekastathā sarvabhūtāntarātmā
rūpaṁ rūpaṁ pratirūpo bahiśca || 2|2|9||

वायुर्यथैको भुवनं प्रविष्टो

रूपं रूपं प्रतिरूपो बभूव ।

एकस्तथा सर्वभूतान्तरात्मा

रूपं रूपं प्रतिरूपो बहिश्च ॥ २।२।१०॥

vāyuryathaiko bhuvanaṁ praviṣṭo
rūpaṁ rūpaṁ pratirūpo babhūva |
ekatathā sarvabhūtāntarātmā
rūpaṁ rūpaṁ pratirūpo bahiśca || 2|2|10||

सूर्यो यथा सर्वलोकस्य चक्षुर्न

लिप्यते चाक्षुषैर्बाह्यदोषैः ।

एकस्तथा सर्वभूतान्तरात्मा

न लिप्यते लोकदुःखेन बाह्यः ॥ २।२।११॥

sūryo yathā sarvalokasya cakṣurna
lipyate cākṣuṣairbāhyadoṣaiḥ |
ekastathā sarvabhūtāntarātmā
na lipyate lokaduḥkhena bāhyaḥ || 2|2|11||

एको वशी सर्वभूतान्तरात्मा

एकं रूपं बहुधा यः करोति ।

तमात्मस्थं येऽनुपश्यन्ति धीराः

तेषां सुखं शाश्वतं नेतरेषाम् ॥ २ ।२ ।१२ ॥

eko vaśī sarvabhūtāntarātmā
ekaṁ rūpaṁ bahudhā yaḥ karoti |
tamātmasthaṁ ye'nupaśyanti dhīrāḥ
teṣāṁ sukhaṁ śāśvataṁ netareṣām || 2|2|12||

नित्योऽनित्यानां चेतनश्चेतनानाम्

एको बहूनां यो विदधाति कामान् ।

तमात्मस्थं येऽनुपश्यन्ति धीराः

तेषां शान्तिः शाश्वती नेतरेषाम् ॥ २ ।२ ।१३ ॥

nityo'nityānāṁ cetanaścetanānām
eko bahūnāṁ you vidadhāti kāmān |
tamātmasthaṁ ye'nupaśyanti dhīrāḥ
teṣāṁ śāntiḥ śāśvatī netareṣām || 2|2|13||

तदेतदिति मन्यन्तेऽनिर्देश्यं परमं सुखम् ।

कथं नु तद्विजानीयां किमु भाति विभाति वा ॥ २ ।२ ।१४ ॥

tadetaditi manyante'nirdeśyaṁ paramaṁ sukham |
kathaṁ nu tadvijānīyāṁ kimu bhāti vibhāti vā || 2|2|14||

न त्र सूर्यो भाति न चन्द्रतारकं

नेमा विद्युतो भान्ति कुतोऽयमग्निः ।

तमेव भान्तमनुभाति सर्वं

तस्य भासा सर्वमिदं बिभाति ॥ २।२।१५

na tra sūryo bhāti na candratārakaṁ
nemā vidyuto bhānti kuto'yamagniḥ |
tameva bhāntamanubhāti sarvaṁ
tasya bhāsā sarvamidaṁ bibhāti || 2|2|15

इति काठकोपनिषदि द्वितीयाध्याये द्वितीया वल्ली ॥

iti kāṭhakopaniṣadi dvitīyādhyāye dvitīyā vallī ||

कठोपनिषद्

Kaṭhopaniṣad

ॐ सह नाववतु सह नौ भुनक्तु सह वीर्यङ्करवावहै । तेजस्वि नावधीतमस्तु मा विद्विषावहै ।
ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Om saha nāvavatu saha nau bhunaktu saha vīryaṅ karavāvahai
tejasvi nāvadhītamastu mā vidviṣāvahai | om śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ ||

Part II Canto III

ऊर्ध्वमूलोऽवाक्शाख एशोऽश्वत्थः सनातनः ।
तदेव शुक्रं तद्ब्रह्म तदेवामृतमुच्यते ।
तस्मिँल्लोकाः श्रिताः सर्वे तदु नात्येति कश्चन । एतद्वै तत् ॥ २।३।१ ॥

ūrdhvamūlo'vākśākha eśo'śvatthaḥ sanātanaḥ |
tadeva śukraṁ tadbrahma tadevāmṛtamucyate |
tasmim̐llokāḥ śritāḥ sarve tadu nātyeti kaścana | etadvai tat || 2.3.1 ||

यदिदं किं च जगत् सर्वं प्राण एजति निःसृतम् ।
महद्भयं बज्रमुद्यतं य एतद्विदुरमृतास्ते भवन्ति ॥ २।३।२ ॥

yadidaṁ kiṁ ca jagat sarvaṁ prāṇa ejati niḥsṛtam |
mahadbhayaṁ bajramudyataṁ ya etadviduramṛtāste bhavanti || 2|3|2 ||

भयादस्याग्निस्तपति भयात्तपति सूर्यः ।
भयादिन्द्रश्च वायुश्च मृत्युर्धावति पञ्चमः ॥ २।३।३ ॥

bhayādasyāgnistapati bhayāttapati sūryaḥ |
bhayādindraśca vāyuśca mṛtyurdhāvati pañcamaḥ || 2|3|3 ||

इह चेदशकद्बोद्धुं प्राक्शरीरस्य विश्रसः ।

ततः सर्गेषु लोकेषु शरीरत्वाय कल्पते ॥ २।३।४ ॥

iha cedaśakadboddhuṁ prākśarīrasya viśrasaḥ |
tataḥ sargeṣu lokeṣu śarīratvāya kalpate || 2|3|4 ||

यथाऽऽदर्शे तथाऽऽत्मनि यथा स्वप्ने तथा पितृलोके ।

यथाऽप्सु परीव दद‍ृशे तथा गन्धर्वलोके छायातपयोरिव ब्रह्मलोके ॥ २।३।५॥

yathā''darśe tathā''ātmani yathā svapne tathā pitṛloke |
yathā'psu parīva dadṛśe tathā gandharvaloke chāyātapayoriva brahmaloke || 2|3|5 ||

इन्द्रियाणां पृथग्भावमुदयास्तमयौ च यत् ।

पृथगुत्पद्यमानानां मत्वा धीरो न शोचति ॥ २।३।६ ॥

indriyāṇāṁ pṛthagbhāvamudayāstamayau ca yat |
pṛthagutpadyamānānāṁ matvā dhīro na śocati || 2.3.6 ||

इन्द्रियेभ्यः परं मनो मनसः सत्त्वमुत्तमम् ।

सत्त्वादधि महानात्मा महतोऽव्यक्तमुत्तमम् ॥ २।३।७ ॥

indriyebhaḥ paraṁ mano manasaḥ sattvamuttamam |
sattvādadhi mahānātmā mahato'vyaktamuttamam || 2|3|7||

अव्यक्तातु परः पुरुषो व्यापकोऽलिङ्ग एव च ।

यं ज्ञात्वा मुच्यते जन्तुरमृतत्वं च गच्छति ॥ २।३।८ ॥

avyaktātu paraḥ puruṣo vyāpako'liṅga eva ca |
yaṁ jñātvā mucyate janturamṛtatvaṁ ca gacchati || 2|3|8 ||

न संदृशे तिष्ठति रूपमस्य

न चक्षुषा पश्यति कश्चनैनम् ।

हृदा मनीषा मनसाऽभिक्लृप्तो

य एतद्विदुरमृतास्ते भवन्ति ॥ २।३।९॥

na sandṛśe tiṣṭhati rūpamasya
na cakṣuṣā paśyati kaścanainam |
hṛdā manīṣā manasā'bhikḷpto
ya etadviduramṛtāste bhavanti || 2|3|9 ||

यदा पञ्चावतिष्ठन्ते ज्ञानानि मनसा सह ।

बुद्धिश्च न विचेष्टते तामाहुः परमां गतिम् ॥ २।३।१० ॥

yadā pañcāvatiṣṭhante jñānāni manasā saha |
buddhiśca na viceṣṭate tāmāhuḥ paramāṁ gatim || 2|3|10 ||

तां योगमिति मन्यन्ते स्थिरामिन्द्रियधारणाम् ।

अप्रमत्तस्तदा भवति योगो हि प्रभवाप्ययौ ॥ २।३।११ ॥

tāṁ yogamiti manyante sthirāmindriyadhāraṇām |
apramattastadā bhavati yogo hi prabhavāpyayau || 2|3|11 ||

नैव वाचा न मनसा प्राप्तुं शक्यो न चक्षुषा ।

अस्तीति ब्रुवतोऽन्यत्र कथं तदुपलभ्यते ॥ २।३।१२ ॥

naiva vācā na manasā prāptuṁ śakyo na cakṣuṣā |
astīti bruvato'nyatra kathaṁ tadupalabhyate || 2|3|12 ||

अस्तीत्येवोपलब्धव्यस्तत्त्वभावेन चोभयोः ।

अस्तीत्येवोपलब्धस्य तत्त्वभावः प्रसीदति ॥ २ ।३ ।१३ ॥

astītyevopalabdhavyastattvabhāvena cobhayoḥ |
astītyevopalabdhasya tattvabhāvaḥ prasīdati || 2|3|13 ||

यदा सर्वे प्रमुच्यन्ते कामा येऽस्य हृदि श्रिताः ।

अथ मर्त्योऽमृतो भवत्यत्र ब्रह्म समश्नुते ॥ २ ।३ ।१४ ॥

yadā sarve pramucyante kāmā ye'sya hṛdi śritāḥ |
atha martyo'mṛto bhavatyatra brahma samaśnute || 2|3|14 ||

यदा सर्वे प्रभिद्यन्ते हृदयस्येह ग्रन्थयः ।

अथ मर्त्योऽमृतो भवत्येतावद्ध्यनुशासनम् ॥ २ ।३ ।१५ ॥

yadā sarve prabhidyante hṛdayasyeha granthayaḥ |
atha martyo'mṛto bhavatyetāvaddhyanuśāsanam || 2|3|15||

शतं चैका च हृदयस्य नाड्य

स्तासां मूर्धानमभिनिःसृतैका ।

तयोर्ध्वमायन्नमृतत्वमेति

विष्वङ्ङन्या उत्क्रमणे भवन्ति ॥ २ ।३ ।१६ ॥

śataṁ caikā ca hṛdayasya nāḍya
stāsāṁ mūrdhānamabhiniḥsṛtaikā |
tayordhvamāyannamṛtatvameti
viṣvaṅṅanyā utkkramaṇe bhavanti || 2.3.16 ||

अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषोऽन्तरात्मा

सदा जनानां हृदये संनिविष्टः।

तं स्वाच्छरीरात्प्रवृहेन्मुञ्जादिवेषीकां धैर्येण।

तं विद्याच्छुक्रमृतं तं विद्याच्छुक्रममृतमिति ॥ २।३।१७ ॥

aṅguṣṭhamātraḥ puruṣo'ntarātmā
sadā janānāṁ hṛdaye sanniviṣṭaḥ ।
taṁ svāccharīrātpravṛhenmuñjādiveṣīkāṁ dhairyeṇa ।
taṁ vidyācchukramṛtaṁ taṁ vidyācchukramamṛtamiti ।। 2।3।17 ।।

मृत्युप्रोक्तां नचिकेतोऽथ लब्ध्वा

विद्यामेतां योगविधिं च कृत्स्नम्।

ब्रह्मप्राप्तो विरजोऽभूद्विमृत्यु-

रन्योऽप्येवं यो विदध्यात्ममेव॥ २।३।१८ ॥

mṛtyuproktāṁ naciketo'tha labdhvā
vidyāmetāṁ yogavidhiṁ ca kṛtsnam ।
brahmaprāpto virajo'bhūdvimṛtyu-
ranyo'pyevaṁ yo vidadhyātmameva

ॐ सह नाववतु। सह नौ भुनक्तु। सह वीर्यं करवावहै।

तेजस्वि नावधीतमस्तु मा विद्विषावहै ॥२।३।१९ ॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

om saha nāvavatu। saha nau bhunaktu । saha vīrya karavāvahai ।
tejasvi nāvadhītamastu mā vidviṣāvahai om śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ ।।

इति काठकोपनिषदि द्वितीयाध्याये तृतीया वल्ली ॥

iti kāṭhakopaniṣadi dvitīyādhyāye tṛtīyā vallī ।।